

Maria Klamut

DOKUMENTY ŻYCIA SPOŁECZNEGO POLSKI LUDOWEJ (1944–1989) W BIBLIOTECIE NARODOWEJ

Celem opracowania jest prezentacja dokumentów życia społecznego powstałych w przedziale czasowym, obejmującym okres od 22 lipca 1944 do 4 czerwca 1989 r., archiwizowanych i przechowywanych w Zakładzie Dokumentów Życia Społecznego w Bibliotece Narodowej. Nie tworzą one wyodrębnionego zasobu, stąd naszą uwagę objęto dokumenty opracowane i włączone do dwóch zbiorów zgodnie z dwoma oddzielnymi schematami klasyfikacyjnymi, przyjętymi dla wydawnictw z lat 1801–1945 i – kolejno – dla materiału od połowy 1945 r. Datę graniczną stanowi 5 lipca 1945 r. (uznanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej w Warszawie przez Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone). Pewna część materiałów powstałych w okresie 22 lipca 1944 – 5 lipca 1945 r. (z indywidualnym opisem bibliograficznym) znajduje się także w wydzielonej kolekcji dźs-ów z czasu wojny i okupacji (1939–1945).

W artykule przedstawiono pokrótce problematykę dotyczącą charakterystyk tych materiałów i sposobów ich gromadzenia w Bibliotece Narodowej oraz bardziej wyczerpująco – sposób ich opracowania i udostępniania w (Sekcji) Zakładzie Dokumentów Życia Społecznego.

Wprowadzenie w problematykę

Niekonwencjonalny materiał biblioteczny, jaki stanowią publikacje zwane popularnie dokumentami życia społecznego (w skrócie „dźs-y”) budzi coraz większe zainteresowanie wśród badaczy dziejów historii najnowszej. Wartość naukowa i dokumentacyjna tych wydawnictw jest obecnie niekwestionowana. Z jednej strony są świadectwami kształtowania się ówczesnej rzeczywistości jako wyraźnej i odrębnej epoki historycznej, z drugiej zaś – źródłem wiedzy o róż-

nych przejawach życia społecznego, gospodarczego, kulturalnego i politycznego w tym okresie.

Przeobrażenia zachodzące w latach 1944–1989 charakteryzowały się rewolucyjnymi wręcz zmianami w obszarach: polityki, ustroju i zarządzania państwem, gospodarki i kultury. Zasadniczym celem partii komunistycznej, sprawującej w Polsce (od 1947 r.) monopolistyczną władzę, było poddanie kontroli lub wręcz zarządzaniu wszystkich sfer życia społecznego, z gospodarką włącznie. Konsekwencją tego było podporządkowanie celom ideologiczno-politycznym m.in. wszystkich instytucji związanych ze słowem drukowanym, w tym bibliotek. Także produkcja piśmiennicza była podporządkowana państwowej cenzurze, która należała – w sferze informacji i propagandy – do podstawowych mechanizmów kontroli życia publicznego w minionym okresie. Zasady polityki kulturalnej obejmowały również politykę biblioteczną i oddziaływały – m.in. poprzez zarządzenia i akty prawne – na zakres gromadzenia oraz opracowywania i udostępniania dokumentów życia społecznego w Bibliotece Narodowej.

Losy biblioteczne tych wydawnictw także nie były pomyślne. Specyficzne cechy dżs-ów, wyróżniające te wydawnictwa spośród innych, tradycyjnych materiałów bibliotecznych, m.in. takie jak: wielość form, różnorodność treści, pojawiające się ciągle nowe formy publikacji, przysparzały bibliotekarzom wiele praktycznych kłopotów. Znaczący przyrost tych materiałów, wydawanych zasadniczo poza handlem księgarskim, stwarzał dodatkowo poważne problemy z ich gromadzeniem, opracowaniem i przechowywaniem zasobów. Wskutek systematycznie doskonalonych metod powielania po II wojnie światowej, z upływem czasu rosła liczba wydawanych afiszy, plakatów, broszur, ulotek, literatury firmowej *etc.* W latach 1976–1989 powstawały druki podziemne, także w formie ulotek, czy broszur, powielane lub drukowane poza oficjalnym obiegiem wydawniczym.

Dla bibliotekarzy zajmujących się tym materiałem wciąż zasadne było szukanie odpowiedzi na pytanie: co i jak gromadzić i opracowywać, aby zapewnić czytelnikom dostęp do informacji o tych dokumentach. Wszystkie te kwestie były szczególnie żywotne dla Biblioteki Narodowej, posiadającej ustawowo zagwarantowany wpływ egzemplarza obowiązkowego, a więc całości produkcji piśmienniczej wraz z obowiązkiem jej opracowania.

Dokumenty życia społecznego, określane początkowo mianem „druków ulotnych”, były gromadzone i opracowywane w Bibliotece Narodowej od początków jej istnienia w tzw. Biurze Druków Ulotnych. Od 1936 r. oprócz druków ulotnych rejestrowano także „dokumenty życia społecznego” – druki dotyczące życia i działalności stowarzyszeń i instytucji, takie jak: statuty, budżety, sprawozdania itp. Materiały były opracowywane grupowo w utworzonym wówczas Oddziale Dokumentów Życia Społecznego.

W okresie powojennym, w końcu 1946 r., zmieniono dawną nazwę na Oddział Druków Ulotnych i Wycinków Prasowych. Jednocześnie zakres gromadze-

nia materiałów ograniczono tylko do druków ulotnych (tj. druków bezautorskich o objętości mniejszej niż pięć stron) i wycinków prasowych. Stosownie do zmian stopniowo wycofywano właściwe dokumenty życia społecznego ze zbioru. Z początkiem 1948 r. praca Oddziału została przerwana na trzy lata. Po jej wznowieniu w 1952 r. zaniechano gromadzenia wycinków prasowych, włączając ponownie dokumenty życia społecznego. Zmieniła się także nazwa Oddziału, który został przemianowany początkowo na Oddział Druków Opracowywanych Grupowo, zaś później na Sekcję Dokumentów Życia Społecznego i Druków Ulotnych¹. Dopiero w 1983 r. Sekcja została przekształcona w samodzielny Zakład Dokumentów Życia Społecznego, wchodzący w skład Działu Gromadzenia i Opracowania Druków Nowszych.

Dokumenty życia społecznego: charakterystyka materiałów i ich rodzaje

Dokumenty życia społecznego tworzyły (i tworzą nadal) specyficzną grupę materiałów bibliecznych, trudno poddającą się opisowi i kontroli nie tylko ze względu na ich „ulotny” charakter, liczebność w zbiorze czy występujące coraz większe zróżnicowanie pod względem formy i treści, ale także ze względu na sposób ich rozpowszechniania i edycji. Te problemy oraz rosnący wpływ tych wydawnictw skłaniały wielokrotnie bibliotekarzy do szukania odpowiedzi na pytanie, jakie cechy identyfikują i odróżniają te publikacje od innych, tradycyjnych materiałów bibliecznych.

Pierwsza definicja, która powstała w 1955 r.² wskazywała ich dwie cechy specyficzne: dotyczą życia lub działalności związków, partii, stowarzyszeń, instytucji itp. i – zwykle nie są dostępne w handlu księgarskim.

Według definicji (z 1969 r.), będącej podstawą dla wielu późniejszych określeń dżs-ów „dokumenty życia społecznego to materiały biblieczne o wartości użytkowej i potencjalnej wartości stałej, odzwierciedlające w formie wydawnictw działalność grup społecznych, publikowane dla osiągnięcia konkretnych celów praktycznych, przeznaczone dla określonych kręgów odbiorców, odbiegające swą formą od typowych form wydawniczych, nie zawsze przeznaczone do handlu księgarskiego, nadające się w bibliotekach do opracowania grupowego”³.

Szersze określenie pojęcia dżs-ów prezentowała definicja zamieszczona w *Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego*⁴ w połowie lat siedemdziesiątych. Podkreślała m.in., że mają one: 1) charakter informacyjny, norma-

¹ W. Wolińska, *Druki opracowania grupowego*, „Przegląd Biblieczny” 1968, z. 3/4, s. 278.

² H. Więckowska, H. Pliszczyńska, *Podręczny słownik bibliotekarza*, Warszawa 1955, s. 52.

³ A. Firlej-Buzon, *Dokumenty życia społecznego*, „Bibliotekarz” 1998, nr 7/8, s. 13.

⁴ *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*. Wrocław 1976, s. 101.

tywny, propagandowy lub reklamowy; 2) są wynikiem działalności społecznej instytucji czy organizacji; 3) jako literatura firmowa mogą być ważnym źródłem informacji w sektorze gospodarki; 4) stanowią aktualny lub potrzebny w przyszłości przekaz źródłowy do badań; 5) nie są przeznaczone dla handlu księgarskiego; 6 ukazują się w różnych formach wydawniczych.

Na podstawie przytoczonych, poszerzających się z upływem czasu charakterystyk, można wskazać te cechy formalne i treściowe dżs-ów, które pozwalały je wyróżniać spośród innych materiałów bibliotecznych:

- treść dżs-ów obrazowała działalność partii, instytucji, organizacji, podmiotów gospodarczych, które wydawały je w celach propagandowych, informacyjnych, reklamowych i normatywnych;
- pod względem formalnym przyjmowały przeważnie postać druku ulotnego (np. afisz, ulotka, zaproszenie), broszury (np. program, statut, katalog), książki (książka telefoniczna) czy czasopisma (jednodniówki, biuletyny informacyjne);
- zasadniczo nie były przeznaczone do handlu księgarskiego (stąd spotykane czasem określenie „publikacje pozarynkowe”);
- opracowywane były grupowo, tzn. tworzone zespoły publikacji, grupowanych według tematu druku lub niekiedy – nazwy formy wydawniczej (np. kalendarze), stąd często określano je jako druki opracowania grupowego.

Rodzaje dokumentów życia społecznego

Do najczęściej spotykanych rodzajów dżs-ów, które występują w postaci druków ulotnych, zwartych i ciągłych, należą:

- Katalogi (wystaw, muzealne, filatelistyczne, imprez i in.);
- Programy działania różnych instytucji i grup społecznych (szkolnych, naukowych, kulturalnych *etc.*). Należą tutaj programy nauczania, poradniki i instrukcje metodyczne, oferty form kształcenia nauczycieli, repertuary teatralne, kinowe, muzyczne itp.;
- Literatura firmowa – katalogi wyrobów i usług, cenniki, normy, patenty, indeksy materiałowe, instrukcje obsługi wyrobów, materiały dotyczące zjazdów, konferencji, sympozjów, stowarzyszeń technicznych i przemysłowych i in.;
- Wydawnictwa handlowe – katalogi i cenniki handlowe, katalogi i przewodniki targowe, materiały reklamowe, informatory handlowe i inwestycyjno-gospodarcze i in.;
- Rozkłady jazdy środków komunikacji, cenniki opłat taryfowych, taryfy kolejowe i in.;
- Książki telefoniczne, kodowe, adresowe, spisy tele-adresowe;
- Statuty organizacji i instytucji społecznych (z wszystkich obszarów aktywności);

- Sprawozdania z działalności jednostek gospodarczych, administracyjnych, stowarzyszeń politycznych i społecznych, instytucji;
- Wykazy osobowe, spisy instytucji, wykładów, listy członków organizacji;
- Informatory gospodarcze, miejskie, przewodniki turystyczne;
- Druki ulotne: afisze, plakaty, ulotki (do czterech stron);
- Kalendarze, klepsydry;
- Jednodniówki, biuletyny informacyjne, gazetki ścienne, zakładowe, gazety festiwalowe.

Szczególnym rodzajem dokumentów życia społecznego były druki z lat 1976–1989, które powstały poza zasięgiem cenzury (tzw. drugi obieg) w formie m.in. ulotek, broszur lub wydawnictw zwartych. Ich wydawcami były nielegalne wydawnictwa, partie polityczne, a także grupy i ruchy religijne⁵. Do grupy tej włączano także materiały wydawane przez NSZZ „Solidarność” i inne ugrupowania opozycyjne w czasie stanu wojennego. Inną grupę wydawnictw podziemnych (także ukazujących się poza zasięgiem cenzury) stanowiły publikacje wydane pod rządami komunistycznymi w latach 1944–1956 (podziemie polityczne).

Wyżej wymienione rodzaje dokumentów życia społecznego charakteryzowały się znacznym zróżnicowaniem form ich powstawania (rękopiśmienne, powielane na powielaczach, drukowane).

Gromadzenie dżs-ów w Bibliotece Narodowej

Do najczęstszych form pozyskiwania tych materiałów w Bibliotece Narodowej (oprócz egzemplarza obowiązkowego) należały: kupno, wymiana i dary (od instytucji i darczyńców indywidualnych).

Egzemplarz obowiązkowy

Głównym sposobem pozyskiwania dokumentów życia społecznego w omawianym okresie był egzemplarz obowiązkowy (e.o.). Obowiązek dostarczania egzemplarza obowiązkowego spoczywał na drukarniach. Z oczywistych względów nie było informacji o tym, co i przez kogo jest wydawane, stąd kłopoty z otrzymywaniem publikacji rozpowszechnianych poza rynkiem księgarskim wzrastały (z pewnymi przerwami) z roku na rok. W tej sytuacji „postawa Biblioteki z konieczności była bardziej pasywna, w większym stopniu nastawiona na odbiór

⁵ Biblioteka Narodowa. Instytut Bibliograficzny: *Bibliografia podziemnych druków zwartych z lat 1976–1989*. Warszawa 1995, s. 5.

i rejestrację egzemplarzy nadsyłanych przez drukarnie i wydawców niż na penetrację rynku wydawniczego”⁶.

Dostarczanie e.o. w okresie powojennym regulowały: *Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi* („Dziennik Ustaw”, nr 26, poz. 163) i nawiązujące do niego *Rozporządzenie Ministra Oświaty z dnia 20 czerwca 1947 r. w sprawie bezpłatnego dostarczania druków dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji* („Dziennik Ustaw”, nr 64, poz. 374). Przyznawały one Bibliotece dwa egzemplarze druków (pierwszy egzemplarz archiwalny, drugi – biblioteczny).

Na dopływ materiałów w latach 1950–1967 znacząco wpływały zmiany w życiu społecznym. Rok 1950 otwierał okres realizacji ustawy o sześcioletnim planie rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu. Charakterystycznym rysem prawa bibliotecznego tego okresu była silna indoktrynacja ideologiczna bibliotek (w latach 1950–1954), ale „przede wszystkim rozpoczęła swój triumfalny rozwój informacja naukowa, techniczna i ekonomiczna”⁷. W latach 1950–1967, w centrum uwagi władzy państwowej była organizacja i działalność służb informacji technicznej i ekonomicznej. Resortowe *Zarządzenie nr 47 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 22 maja 1962 r. w sprawie organizacji informacji technicznej i ekonomicznej w resorcie kultury i sztuki* („Dziennik Urzędowy MKiS”, poz. 59 i nr 10, poz. 96) obligowało także Bibliotekę Narodową do pełnienia funkcji (!) ośrodka ite w pewnym zakresie⁸.

Sprawy wpływu egzemplarza obowiązkowego zostały ostatecznie uregulowane w *Ustawie o bibliotekach z dnia 9 kwietnia 1968 r.* („Dziennik Ustaw”, nr 12, poz. 63). Nawiązujące do niej *Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 2 sierpnia 1968 r. w sprawie dostarczania bibliotekom obowiązkowych egzemplarzy druków i nagrań dźwiękowych* („Monitor Polski”, nr 34, poz. 234) przyznawało Bibliotece cztery egzemplarze obowiązkowe druku oraz wprowadziło zasadę pierwszeństwa jego dostarczania do Biblioteki Narodowej.

Drugim – obok ustawy o bibliotekach – aktem prawnym o podstawowym znaczeniu, rzadko przywoływanym, była *Uchwała nr 35 Rady Ministrów z dnia 1971 r. w sprawie rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej* („Monitor Polski”, nr 14, poz. 104 – uchylenie: z 1990 r., nr 24, poz. 181), której przepisy ustanawiały „ogólnokrajowy system informacji”, obejmujący nie tylko ośrodki ite, ale również biblioteki i archiwa oraz „inne jednostki lub komórki organizacyjne, którym powierzono pełnienie funkcji zakładowych ośrodków infor-

⁶ H. Zielińska, *Stan realizacji zarządzenia o egzemplarzu obowiązkowym w Bibliotece Narodowej*, „Bibliotekarz” 1992, nr 11–12, s. 17.

⁷ T. Zarzębski, *Polskie prawo biblioteczne 1773–1990*. Biblioteka Narodowa, Warszawa 1991, s. 37.

⁸ *Ibidem*, s. 181. (PPBK: 824) § 1. „Powołuje się: 1. Branżowe ośrodki informacji technicznej i ekonomicznej: [...], 5) w Bibliotece Narodowej – w zakresie wydawnictw i księgarstwa”.

macji” albo – które „upowszechniają i popularyzują osiągnięcia w zakresie nauki, techniki i ekonomiki”. W ten sposób działalność informacyjna osiągnęła „stopień strukturalnej nadrzędności także nad bibliotekami „państwowej sieci bibliotecznej”, działającymi na podstawie przepisów ustawy z 1968 r. o bibliotekach”⁹.

Wpływ egzemplarzy obowiązkowych napotykał wiele trudności, nie wszystkie bowiem drukarnie wywiązywały się „szybko i całkowicie z tego obowiązku”¹⁰ i to pomimo składanych reklamacji. Śladami podejmowanych przez bibliotekarzy interwencji są adnotacje na kartach katalogowych druków np.: (z 30 grudnia 1974 r.) „CPM (Centrala Przemysłu Mięsnego, Wydz. Planowania i Statystyki) nie będzie przysyłać biuletynu, ponieważ będzie ściśle tajny” lub (bez daty, około 1977 r.) na karcie „Biuletynu Informacyjnego” Centrali Zaopatrzenia Hutnictwa – „nie chcą przysyłać”.

Tablica 1

**Wpływ e.o. dokumentów życia społecznego do Biblioteki Narodowej
w latach 1957–1989**

Rok	Egzemplarz obowiązkowy dżs. (jedn.)	Rok	Egzemplarz obowiązkowy dżs (jedn.).	Rok	Egzemplarz obowiązkowy dżs. (jedn.)
1957-1960	66 320*	1970	41 641	1980	44 906*
1961	22 224	1971	44 459	1981	57 854
1962	22 796	1972	55 647	1982	42 819*
1963	21 179	1973	69 860	1983	48 756
1964	19 269	1974	66 745	1984	34 324
1965	21 938	1975	80 379	1985	39 070
1966	20 383	1976	72 810	1986	55 120
1967	33 873	1977	63 403	1987	41 406
1968	33 393	1978	83 953	1988	37 102
1969	43 428*	1979	63 301	1989	35 706

* Oznacza, że w „Sprawozdaniu...” podano łączny wpływ: e.o., zakupu, darów i wymiany.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań Biblioteki Narodowej.

Należy zaznaczyć, że do zbioru dżs-ów włączano tylko dwa egzemplarze każdego druku (egzemplarz archiwalny i biblioteczny). Powyższe zestawienie

⁹ *Ibidem*, s. 57 i (PPBK: 1125).

¹⁰ W. Wolińska, *op. cit.*, s. 283.

przedstawia wyłącznie napływ ilościowy dżs-ów do Biblioteki w poszczególnych latach, bez wyszczególnienia liczby publikacji rzeczywiście włączanych – po selekcji – do zbioru w Sekcji (Zakładzie) DŻS. Od 1968 r. drukarnie były zobowiązane do dostarczania czterech egzemplarzy, przeciętny wpływ był mniejszy, 2–3 egzemplarze druku. Niemniej jednak ilościowy przyrost materiałów w latach siedemdziesiątych był ogromny. Zawarta w „Sprawozdaniu Biblioteki Narodowej za rok 1977” informacja, dotycząca opracowania napływających dżs-ów, pośrednio wskazywała także na ich poszerzającą się zawartość treściową: „Rozpoczęte w 1977 r. prace w Sekcji Dokumentów Życia Społecznego pozwoliły na zastosowanie od 1978 r. nowego układu klasyfikacyjnego w obrębie działu »technika« [...]”¹¹.

Inne formy wpływu: kupno, dary, wymiana

W skład zbioru dżs-ów wchodziły także materiały zakupione przez Bibliotekę, otrzymane poprzez wymianę lub ofiarowane przez darczyńców prywatnych bądź instytucjonalnych. Na możliwości pozyskiwania nabytków przez Bibliotekę rzutowały w tym czasie czynniki polityczne, ekonomiczne i prawne. Wzbogacanie zbioru o nowe nabytki zintensyfikowało się w znacznym stopniu po 1989 r. „Do zbioru wydawnictw niezależnych Biblioteki Narodowej wpłynęło [...] 1000 jednostek dżs z lat 1976–1990. Większość wydawnictw uzyskano dzięki podziemnym strukturom NSZZ »Solidarność« w Bibliotece Narodowej [...]” – odnotowano w „Sprawozdaniu Biblioteki Narodowej za rok 1990”. Do napływu wydawnictw niezależnych w kolejnych latach przyczyniały się także liczne apele Biblioteki. Inną formą uzupełniania zbioru dżs-ów z lat 1944–1989 był (i jest kontynuowany) zakup interesujących materiałów na aukcjach antykwarycznych i od osób indywidualnych. Od darczyńców indywidualnych pozyskano m.in. materiały „podziemia antykomunistycznego” z powojennych lat. Warto w tym miejscu przypomnieć, że w minionym okresie „biblioteki powołane do gromadzenia wszelkiego piśmiennictwa (Biblioteka Narodowa i Biblioteka Jagiellońska) były objęte zakazem gromadzenia lub nie miały możliwości zdobywania konspiracji”¹².

¹¹ *Sprawozdanie Biblioteki Narodowej za rok 1977*, s. 30.

¹² W. Chojnacki, *Bibliografia polskich publikacji podziemnych wydanych pod rządami komunistycznymi w latach 1939–1941 i 1944–1953*. Warszawa 1996, s. 9.

Opracowanie dżs-ów w Zakładzie Dokumentów Życia Społecznego Dokumenty życia społecznego: 22 lipca 1944 – 5 lipca 1945 r.¹³

Druki społeczno-polityczne z okresu od 22 lipca 1944 – 5 lipca 1945 r. wchodziły w skład wydzielonej i opracowanej w połowie lat dziewięćdziesiątych kolekcji dokumentów z czasu wojny i okupacji. Dla każdego dokumentu sporządzono indywidualny opis bibliograficzny. Naszą uwagę obejmujemy tylko druki wydawane na terenach „wyzwalanych” i publikacje „podziemia antykomunistycznego”, pomijając materiały powstałe podczas Powstania Warszawskiego.

Zasięg formalny

W skład dżs-ów oprócz druków ulotnych (ulotki, afisze, plakaty) wchodziły także: broszury, wydawnictwa ciągłe (w formie drukowanej lub maszynopisy), maszynopisy powielane i przebitki, jednodniówki, oraz tzw. Varia (blankiety zaświadczeń, zaproszenia, przepustki, karty żywnościowe, książeczki żołądka *etc.*). W niewielkiej ilości występują obrazki religijne, kalendarze ścienne.

Zasięg językowy

Znakomita większość materiałów powstała w języku polskim, ale spotykamy też druki w wersji dwujęzycznej, rosyjsko-polskiej.

Zasięg terytorialny

Wśród druków społeczno-politycznych spotykamy publikacje powstałe do 5 lipca 1945 r. w następujących miejscowościach: 1944 r. – Białystok, Chełm, Kraków, Lublin, Łańcut, Łuków, Mińsk Mazowiecki, Rzeszów, Sanok, Warszawa (bez Powstania Warszawskiego), Zamość; 1945 r. – Będzin, Białystok, Bielsk, Brzesko, Bydgoszcz, Chełm, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Częstochowa, Gdańsk, Gdynia, Gniezno, Grodzisk Mazowiecki, Grudziądz, Hrubieszów, Jarosław, Kartuzy, Katowice, Kielce, Kościerzyna, Kraków, Kutno, Lipno, Lublin, Łańcut, Łowicz, Łódź, Olsztyn, Opoczno, Ostrowiec, Ostrów Mazowiecka, Oświęcim, Otwock, Pabianice, Płock, Poznań, Pruszków, Przemyśl, Radzyń, Rząśnik, Rzeszów, Siedlce, Sosnowiec, Stargard, Strzyżów, Węgrowiec, Węgrów, Zakopane, Zamość, Zawiercie, Żyrardów.

¹³ M. Klamut, *Dokumenty życia społecznego 1939–1945*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 2001, nr 1.

Opis bibliograficzny

Indywidualny opis dokumentu odbiega znacznie od obowiązujących norm opisu bibliograficznego ze względu na skomplikowany charakter materiału objętego opracowaniem. W podstawowym opisie umieszczono wszystkie elementy niezbędne do identyfikacji dokumentu: tytuł (lub zwrot od którego rozpoczyna się tekst); podtytuł; incipit; podpis pod tekstem (a także instytucja sprawcza i/lub grafik); miejsce i datę wydania; liczbę stron; format w centymetrach; rodzaj druku i/lub technika wykonania; informację o istnieniu tekstu w drugim języku (tekst równoległy); liczbę egzemplarzy w kolekcji; uwagi: np. informacje o ilustracji, informacje dodatkowe o druku (występujące adnotacje, pieczętki, stopień zniszczenia itp.). W grupie wydawnictw ciągłych dodatkowo wprowadzono do opisu adnotację, zawierającą wykaz zachowanych numerów, liczbę egzemplarzy każdego numeru oraz datę ich wydania. Ułatwia to rozpoznanie, których numerów wydawnictw jeszcze nie posiadamy, przy sprawdzaniu oferty wpływu nowych nabytków.

Charakterystyka dżs-ów

Druki, które powstawały na ziemiach „wyzwalanych”, miały charakter agitacyjno-propagandowy i informacyjno-restrykcyjny. Możliwość drukowania za przyzwoleniem władz przyczyniła się także do ich wpływu do bibliotecznych zbiorów, w których się przechowywały. Były wydawane – w celu wprowadzania nowych porządków w każdej dziedzinie życia społeczno-polityczno-kulturalnego i zastraszania społeczeństwa – przez władze wojskowe sowieckie i polskie oraz przez PKWN, partie polityczne i nowo powstające władze administracyjne. Wśród druków spotykamy: broszury (np. *Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego w świetle dokumentów*), rozkazy wojenne o mobilizacji, apele do ludności, komunikaty wojskowe, oświadczenia, przepisy (np. kodeksu karnego WP), statut i poradniki dla oficerów polityczno-wychowawczych, wskazania (np. o propagandzie ustnej; w sprawie obchodów Święta Zmarłych), dekrety, manifesty, zarządzenia, odezwy, plakaty propagandowe, fotogazetki, instrukcje organizacyjne, ogłoszenia (np. w sprawie kart żywnościowych) *etc.* Wydawnictwa ciągłe (numerowane) występujące w tej grupie, wydawane przez Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego to: *Wytoczne pracy propagandowej*, *Wydawnictwa masowe*, *Wskazania o propagandzie ustnej*, *Konspekt pogadanki*, *Konspekt gawędy*. Znajdujemy także pojedyncze numery innych publikacji: *Biuletyn Sławy*, *Ku Chwale Ojczyzny*, *Rzeczpospolita*, *Orlim szlakiem*.

Publikacje podziemia antykomunistycznego włączone do kolekcji obejmują lata 1944–1945. Ich powstanie było zewnętrznym świadectwem organizowanego oporu wobec „nowej rzeczywistości” na ziemiach „wyzwalanych”. Wzywały

społeczeństwo do zachowania postawy niepodległościowej, skupienia sił do ratowania bytu narodowego, ostrzegały przed „sprzedawczykami lubelskimi”, informowały o konkretnych akcjach oporu... *etc.* Często były to ulotki anonimowe, nadruki na kalendarzu ściennym (np. *Chroń swój kraj przed bolszewizmem*). Część materiałów (odezwy instrukcje, apele) powstawała w konspiracji wojskowej czy politycznej Polski Podziemnej. W tej grupie znajdują się także materiały, będące zapisem działań, podejmowanych przez ujawniających się przedstawicieli podziemnej administracji (np. Delegaci Powiatowi Rządu Polskiego) na podległym terenie, wobec wkraczających oddziałów Armii Czerwonej.

Pozostałe materiały powstałe w tym okresie, ale nie włączone do kolekcji, są opracowane grupowo i przechowywane zgodnie z przyjętym schematem klasyfikacyjnym dla okresu 1801–1945 w odpowiednich działach tematycznych. Do poszukiwanych materiałów kierują odsyłacze umieszczone w kartotece opisów.

Druki opracowania grupowego są włączone do następujących zespołów tematycznych: rok 1944 r. – balet, film, filatelistyka, kalendarze, klepsydry, książki telefoniczne, malarstwo i rysunek (wystawy), rozkłady jazdy, służba zdrowia, sport, szkoły i kursy zawodowe, szkoły średnie, teatr; 1945 r. – cyrk, deratyzacja, fotografika, imprezy sportowe, kalendarze, koleje, krwiodawstwo, literatura, muzyka, muzea, odczyty, oświata dorosłych, partie polityczne, pieśni patriotyczne, praca kulturalno-oświatowa, przedszkola, szkoły powszechne i średnie, programy szkół średnich, rewie, rocznice i obchody, rozkłady jazdy, służba zdrowia, szkoły i kursy zawodowe, sztuki plastyczne, teatr, teatr amatorski, teatr muzyczny, wystawy oświatowe, zespoły amatorskie.

Dokumenty życia społecznego od 5 lipca 1945 r.

Zakres tematyczny opracowanych i włączonych materiałów obejmuje wszystkie przejawy życia społecznego za wyjątkiem zagadnień i instytucji związanych z książką. Bibliologiczne dokumenty życia społecznego są wprowadzane do zbioru w Zakładzie Dokumentacji Księgoznawczej. Wspomniane wcześniej trudności z jednoznacznym zdefiniowaniem pojęcia „dżs” powodują, że część dokumentów jest rozproszona w innych zasobach np. w zbiorach czasopism, ikonograficznych czy muzycznych.

W skład zbioru dżs-ów oprócz druków ulotnych (ulotki, afisze, plakaty) wchodzi także inne druki w postaci broszur, książek i wydawnictw periodycznych, stanowiących dokumenty o charakterze normatywnym, propagandowym, informacyjnym, statystycznym, szkoleniowym, okolicznościowym i in.

Zasięg formalny

W zbiorze dżs-ów spotykamy materiały drukowane, maszynopisy powielane, przebitki, materiały wykonane techniką powielaczową. Oprócz materiałów piśmienniczych występują też materiały piśmienniczo-graficzne i graficzne (fotogazetki, obrazki religijne, plakaty, kalendarze ściennie i in.) oraz tzw. Varia (blankiety zaświadczeń, zaproszenia, dyplomy, karty uczestnictwa, mandaty delegatów (np. na zjazd), plansze fotograficzne, fascimile listów i in.). Ze względu na format włączanych druków, oddzielnie grupowane są w tekach materiały dużego i małego formatu.

Zasięg językowy

Dominującym językiem dla dokumentów powstałych w tym okresie jest język polski, ale występują również materiały w wersjach obcojęzycznych, czasami w wersjach dwu- lub wielojęzycznych (np. materiały festiwalowe, ze zjazdów, konferencji, targów i in.). Najczęściej spotykanymi językami są: rosyjski, angielski, francuski, niemiecki. Niektóre języki (np. hebrajski) występują w pewnych okresach (tu: do 1947 r.)

Zasięg terytorialny

Zasięg terytorialny obejmuje materiały powstałe:

- na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (od 1952 r. Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej);
- poza Polską, lecz treściowo z nią związane. Zaliczamy tutaj m. in. publikacje propagandowe powstałe poza granicami kraju na zlecenie ośrodków władzy politycznej jak również wydawnictwa powstałe na obczyźnie (Polonia).

Charakterystyka zawartości zbioru

Do materiałów opracowania grupowego włączono (przykładowo) następujące druki:

- a) nieperiodyczne: ulotki, afisze, plakaty, gazetki ściennie, fotogazetki, klepsydry, kalendarze ściennie, kartkowe i w postaci druków zwartych – drobne druki, takie jak: religijne, harcerskie, wyborcze *etc.* – cenniki i katalogi handlowe, nowości, projektów, filatelistyczne, numizmatyczne, techniczne – katalogi wystaw artystycznych, muzealnych, oświatowych, gospodarczych – przewodniki turystyczne (foldery), przewodniki po zabytkach – normy (branżowe, resortowe, receptur *etc.*) i opisy patentowe – katalogi norm i cen kosztorysowych – statuty organizacji politycznych, społecznych, zawodowych, technicznych, naukowych, sportowych

etc. – materiały informacyjne z narad, konferencji i sympozjów technicznych i naukowych – kosztorysy i indeksy materiałowe – instrukcje montażu i obsługi urządzeń – informatory gospodarcze, gospodarczo-turystyczne, miejskie, telefoniczno-adresowe, ze zjazdów – jednodniówki o charakterze politycznym i społecznym – regulaminy pracy – układy zbiorowe pracy w różnych branżach – taryfikatory klasyfikacyjne – wytyczne współzawodnictwa pracy – instrukcje branżowe, magazynowe – rozkłady jazdy – książki telefoniczne – scenariusze i komentarze do przeżrocz – książeczki i broszury propagandowe – wykazy osobowe: księgi adresowe, spisy tele-adresowe i in., wykazy rzeczowe: rejestry (statków, koni) – wydawnictwa zwarte (o charakterze monograficznym, jubileuszowym);

b) periodyczne: informatory (kin, filmowe, festiwalowe, szkolnictwa zawodowego, normalizacyjne, statystyczne, szkolne, kulturalne, o innowacjach, dla racjonalizatorów, techniczno-ekonomiczne, szkół wyższych, składy osobowe i spisy wykładów, wykazy zajęć dydaktycznych, tematy egzaminów wstępnych) – biuletyny informacyjne (wszystkich branż) – informacje bieżące, materiały i zeszyty informacyjne, komunikaty informacyjne – instrukcje (w sprawie wykonania planów: perspektywicznych, techniczno-ekonomicznych i sprawozdawczości statystycznej, finansowej) – programy (kinowe, teatralne, szkolne, poprawy warunków pracy, działania, rozwoju, planu pracy, szkoleń) – tabele urzędowe bonów – analizy działalności gospodarczej – wytyczne (programowo-organizacyjne, mody na sezon, do opracowania projektów inwestycji) – wskaźniki, wykazy wyrobów, zbiory uchwał i wytycznych, zbiory wskaźników i norm technicznych – sprawozdania (z działalności, z realizacji czynów społecznych, z wyjazdów zagranicznych, z wykonania planu, ze stanu bhp, z realizacji uchwał partyjnych, zjazdowych, z realizacji zadań planowych, z gospodarki węglem *etc.*) – sprawozdania na konferencje sprawozdawczo-wyborcze PZPR (Komitetów Miejskich, Powiatowych, Uczelnianych, Zakładowych), sprawozdania jednostek administracyjnych, gospodarczych, instytucji i stowarzyszeń społeczno-politycznych, oświatowych i kulturalnych (rad narodowych, cukrowni, klubów sportowych, ośrodków informacji techniczno-ekonomicznej i badawczo-rozwojowych, związków zawodowych *etc.*). Oprócz materiałów o charakterze sprawozdawczo-informacyjnym, statystycznym i normatywnym ukazywały się publikacje okolicznościowe (gazety festiwalowe np. „Foyer”), biuletyny partyjne, zakładowe, związkowe oraz wydawnictwa w formie dwutygodników, miesięczników, kwartalników czy roczników (np. „Materiały konserwatorskie”, „Propozycje urlopowe”, „Rocznik Archidiecezji”). Niektóre z nich ukazywały się w seriach wydawniczych np.: „Biblioteczka Aktywisty PZPR »Fakty i komentarze«”. Wśród tych publikacji spotykamy także materiały, które występują w formie druków zwartych. Należą do nich przykładowo wydawnictwa współoprawne numerów „Biuletynu Informacyjnego Warszawskiego Uniwersytetu dla Rodziców”, ukazującego się w latach 1956–1968;

c) publikacje „zastrzeżone” (do lat dziewięćdziesiątych).

Pewna część wpływających materiałów (periodycznych i nieperiodycznych) była opatrzona dodatkowymi nadrukami: „Poufne”, „Do użytku służbowego”, „Do użytku wewnętrznego”, „Tylko do użytku służbowego”. Egzemplarze tych druków były w większości numerowane. Spotykamy też wydawnictwa partii politycznych (głównie PZPR) z nadrukiem: „Do użytku wewnątrzpartyjnego”. Wszystkie te publikacje, opatrzone przez bibliotekarzy stempelkiem „Z”, były praktycznie wyłączone z powszechnego udostępniania. Znakomita większość z nich była „poufna” w latach 1971–1975, co nie oznacza, że nie spotykamy takich materiałów w okresie wcześniejszym (np. *Działalność w latach 1965–1968. Sprawozdanie Zarządu Woj. PCK w Warszawie*) lub późniejszym – *Statystyka zatrudnienia i płac w l. 1978–1981* wydana przez Centralny Ośrodek Informatyki Komunikacji PKP w Warszawie. Obecnie zbiory te są dostępne.

Sposób opracowania materiałów

Dokumenty wpływające od powstania Polski Ludowej do zbioru dżs-ów były opracowywane grupowo. Ponieważ kryterium przydziału druków wchodzących do zbioru stanowiła ich treść, podjęto prace nad dostosowaniem klasyfikacji do problematyki tamtych czasów. W tym celu utworzono w początkach lat pięćdziesiątych schemat działowy (tematyczny), opracowany na podstawie klasyfikacji wydawnictw *Przewodnika Bibliograficznego*, uwzględniając rodzaj i charakter wprowadzanego materiału. Schemat składał się z 23 działów podstawowych, które z kolei dzieliły się na pododdziały niższych stopni. Ostatnie trzy działy schematu (klepsydry, kalendarze, informatory) uwzględniały publikacje wyróżnione na podstawie ich formy wydawniczej. Schemat klasyfikacji z upływem lat „podlegał liczny modyfikacjom wymuszonym przez otoczenie społeczne, czyli zmieniające się rodzaje i tematykę napływających druków”¹⁴. Stosownie do nowych potrzeb, dołączano materiał do istniejących działów bądź rozbudowywano działy główne, także o pododdziały drugiego czy trzeciego stopnia.

Opracowanie materiału w Zakładzie DŻS polegało na zaklasyfikowaniu druków do odpowiedniego działu tematycznego, zgodnie z ich zawartością treściową. Opracowaniu zbiorowemu podlegały wydawnictwa nieperiodyczne i ciągłe.

Poniżej przedstawiono szczegółowy układ klasyfikacyjny dla druków społeczno-politycznych od powstania Polski Ludowej.

I. Polska Ludowa (druki polityczno-społeczne)

1. Budowa socjalizmu. Demokracja Ludowa

¹⁴ Z. Głowicka, *Dokumenty życia społecznego w zbiorach Biblioteki Narodowej*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 2001, nr 1

- a. Tradycje demokracji ludowej
 - a1. Wybitni Polacy
 - b. Sojusz robotniczo-chłopski
 - c. Front Jedności Narodu, Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego (od 1982 r.)
 - c1. Społeczne Komisje Pojednawcze
 - d. Kobieta w Polsce Ludowej
 - d1. Rodzina w Polsce Ludowej
 - e. Polska a Z.S.R.R. i inne kraje demokracji ludowej
 - f. Walka z dywersją [*sic!*]
- 2. Partie polityczne
 - a. P.Z.P.R.
 - b. Z.S.L. (S.L., P.S.L.)
 - c. S.D.
 - d. Historia ruchu robotniczego w Polsce
 - e. K.P.P.
 - f. P.P.S.
 - g. P.P.R.
 - h. Stronnictwo Pracy
 - i. Organizacje syjonistyczne (Żydzi)
 - j. Organizacje opozycyjne
- 3. Organizacje społeczne
 - a. Caritas
 - b. Liga Kobiet
 - c. Liga Lotnicza
 - d. T.P.D.
 - e. T.P.P.R.
 - f. Fundusz Budowy Szkół i Internatów, Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia i in.
 - g. Liga Morska
 - h. P.C.K.
 - i. Liga Przyjaciół Żołnierza. Liga Obrony Kraju
 - k. inne (np. ZBOWiD, Liga Ochrony Przyrody)
- 4. Organizacje młodzieżowe (OHP, zjazdy, zloty młodzieżowe i in.)
 - a. Z.M.P.
 - b. S.P.
 - c. Harcerstwo (ZHP)
 - d. Organizacje akademickie (Z.S.P., S.Z.S.P.)

- d1. Kluby studenckie
 - e. Różne (OMTUR, Wici)
 - f. Z.M.S., Z.S.M.P.
 - g. Z.M.W., Z.S.M.W.
 - h. Związek Walki Młodych
5. Sejm – wybory
- a. Referendum (1946 r.)
6. Rady Narodowe
- a. Rady Narodowe – wybory
 - b. Urzędy Wojewódzkie
 - c. Urzędy miejskie i wiejskie
7. Rocznice
- a. 1 Maja
 - b. 22 Lipca
 - c. Rewolucja Październikowa
 - d. Rewolucja 1905 r.
 - e. Leninowskie
 - f. Armii Radzieckiej
 - g. Różne (powstania: śląskie, warszawskie ...)
 - h. Millenium
8. Obchody
- a. Święto Ludowe
 - b. Święto Oświaty
 - c. Międzynarodowe (dziecka, kobiet, młodzieży itp.)
 - d. Tydzień Ligi Lotu
 - e. Dni Morza
 - f. Różne (Dzień Zwycięstwa, Milicji Obywatelskiej, 3-go Maja ...)
 - g. Pomniki
9. Akademie
10. Konstytucje Państwa Polskiego
11. Rząd Rzeczypospolitej Ludowej (dżs-y powstałe po 5. VII. 1945)
- a. Krajowa Rada Narodowa
 - b. P.K.W.N. – Manifest
 - c. Rząd Tymczasowy Rzeczypospolitej

- d. Rząd Jedności Narodowej 28.VI. 1945 – II. 1947
- e. Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (od 13. XII. 1981)
- e1. Wojciech Jaruzelski
- f. Stan wojenny (od 13. XII. 1981)

12. Polonia

- a. Polska Ludowa a Polonia zagraniczna

13. Zagadnienia demograficzne

- a. Repatriacja

14. Granice Polski Ludowej

Pozostałe działy klasyfikacji obejmują następujące obszary życia społecznego:
dział II – sprawy gospodarcze Polski Ludowej

(wśród nich: odbudowa kraju, gospodarstwa poniemieckie, spółdzielczość, plany gospodarcze, wystawy, osadnictwo, zagospodarowywanie Ziem Odzyskanych, Śląska i Wybrzeża, reforma gospodarcza (rolna) i in.);

dział III – budownictwo socjalistyczne Z.S.R.R. i krajów demokracji ludowej (zagadnienia ogólne i polityczno – gospodarcze);

dział IV – polityka i gospodarka światowa

(stosunki międzynarodowe, walka o pokój, polityka zagraniczna Polski, ZSRR i krajów demokracji ludowej, R.W.P.G., Układ Warszawski, zagadnienia polityczno-ekonomiczne w krajach kapitalistycznych i rozwijających się, międzynarodowe organizacje, konferencje, wystawy i zjazdy);

dział V – planowanie, statystyka, biurowość;

dział VI – finanse Polski

(budżet, podatki, wymiana pieniędzy, pożyczki państwowe, bankowość, kasy oszczędnościowe i pożyczkowe, loterie państwowe („Syrenka”, „Totolotek”), ubezpieczenia itp.);

dział VII – praca

(akcje socjalne, bhp, umowy zbiorowe o pracę, urlopy, socjalistyczne współzawodnictwo, racjonalizatorstwo, socjalistyczna dyscyplina pracy – regulaminy pracy, nagrody i odznaczenia państwowe, związki zawodowe (tu: NSZZ „Solidarność”), ubezpieczenia społeczne, wczasy FWP, opieka i pomoc społeczna (tu: domy starców), samorząd robotniczy);

dział VIII – prawo

(prawodawstwo, sądownictwo, procesy i wyroki sądów, prawo administracyjne, milicja i ORMO, straż przemysłowa);

dział IX – wojsko

(szkolenie, rejestracja wojskowa ludności, rejestracja b. członków organizacji podziemnych, lotnictwo wojskowe, marynarka, KBW, organizacje wojskowe

(AK, AL, Bataliony Chłopskie, NSZ, WIN i in.), WSW, Obrona Terytorialna Kraju, WOP, Wojskowa Służba Ochrony Przeciwpowodzi);

dział X – zagadnienia matematyczno-przyrodnicze

(zagadnienia matematyczne, geologiczno-geograficzne, biologiczne, ochrona przyrody);

dział XI – technika, przemysł, rzemiosło

(stowarzyszenia techniczne i przemysłowe, instytuty techniczne, patenty, poszczególne gałęzie przemysłu, stowarzyszenia rzemieślnicze, spółdzielczość pracy, katalogi i cenniki, indeksy materiałowe, ochrona narzędzi i produkcji i in.);

dział XII – transport i łączność

(transport kolejowy, samochodowy i motocyklowy, wodny i konny, lotnictwo cywilne, telekomunikacja, drogi publiczne, mosty i tunele, opakowania, przeładunek i składowanie i in.);

dział XIII – zagadnienia komunalne

(stowarzyszenia komunalne, gospodarka mieszkaniowa, usługi komunalne, pożarnictwo, administracja domów mieszkalnych i in.);

dział XIV – handel

(handel wewnętrzny i zagraniczny, żywienie, metrologia, katalogi handlowe polskie i obce, stowarzyszenia handlowe, reklama handlowa i in.);

dział XV – gospodarstwo wiejskie

(zagadnienia ogólne i ustrojowe rolnictwa, Związek Samopomocy Chłopskiej, rolnicze spółdzielnie produkcyjne, gospodarstwa państwowe – PGR-y, stowarzyszenia i instytuty rolnicze, konkursy rolnicze, agrotechnika, nawozy, ogrodnictwo, leśnictwo, hodowla zwierząt i ptactwa, hodowla ryb, pszczelarstwo i weterynaria, jedwabnictwo i in.);

dział XVI – higiena i lecznictwo

(zagadnienia ogólne, organizacje naukowe, spółdzielnie, przychodnie, laboratoria, sanatoria, pogotowie ratunkowe, szpitalnictwo, uzdrowiska, używki, gruźlica, akcja „W”, ochrona matki i dziecka, służba zdrowia, ratownictwo, pielęgniarstwo, apteki i in.);

dział XVII – kultura, nauka, oświata, wychowanie

(przedszkola, szkoły podstawowe, średnie, zawodowe i wyższe, szkolenia zawodowe, oświata dorosłych, praca kulturalno-oświatowa, zagadnienia humanistyczne (odczyty), organizacje naukowe (ogólne i humanistyczne), towarzystwa naukowe, instytuty, radio (zagadnienia programowe, radiofonizacja kraju), telewizja, stosunki kulturalne z zagranicą, wychowanie młodzieży, sprawy nauczycielskie, socjologia, psychologia, etnografia i in.);

dział XVIII – wychowanie fizyczne

(sport, turystyka, gry umysłowe, zabawy);

dział XIX – sztuka

(stowarzyszenia artystyczne, muzealnictwo, ochrona zabytków, kolekcjoner-

stwo (np. filatelistyka, filumenistyka medalierstwo), sztuki plastyczne, taniec, muzyka, śpiew, teatr, artystyczne zespoły, widowiska mieszane (imprezy artystyczne, rewie i kabarety, cyrk, kino, fotografia i in.);

dział XX – religia, religioznawstwo, ateizm

(organizacje religioznawcze, kościół rzymsko-katolicki, zgromadzenia religijne, sztuka religijna, wyznania niekatolickie (prawosławie, ewangelicy, judaizm i in.);

dział XXI – klepsydry;

dział XXII – kalendarze;

dział XXIII – informatory (jednodniówki, informatory gospodarczo-turystyczne, regionalne, gazetki ścienne i in.);

Niektóre z dokumentów życia społecznego były rejestrowane w *Przewodniku Bibliograficznym* (bieżącej bibliografii narodowej) otrzymując w nim indywidualne opisy bibliograficzne. Wszystkie pozostałe, wpływające materiały były opracowywane w Zakładzie.

Udostępnianie zbiorów

Od stycznia 2000 r. Zakład udostępnia zbiory we własnej Czytelni. Układ katalogów działowych dżs-ów odpowiada schematowi przyjętej dla nich klasyfikacji.

Dane o dokumentach są uporządkowane w następujących kartotekach:

– Kartoteka dżs-ów rejestrowanych w *Przewodniku Bibliograficznym* (układ w obrębie poszczególnych działów – alfabetyczny)

– Kartoteka indeksowa dżs-ów od 1945 r. – (opis skrócony z autopsji; układ alfabetyczny), podzielona na kartotekę druków zwartych i ciągłych.

Dodatkowo są dostępne kartoteki pomocnicze grup dokumentów: jednodniówek, teatraliów, muzykaliów, dokumentów technicznych (instrukcje obsługi i użytkowania, dane techniczne).

Karty katalogowe dokumentów życia społecznego znajdują się także: w katalogu alfabetycznym wydawnictw zwartych i katalogu przedmiotowym (rzeczowym).

W wydzielonej kolekcji dokumentów czasu wojny i okupacji, z indywidualnym opisem bibliograficznym, podstawowym układem jest układ chronologiczny. W ten sposób został zachowany podział materiałów według lat ich powstawania w przedziale czasowym 1939–1945 (do 5 lipca 1945 r.). Dokumenty bez zapisanej informacji o dacie wydania zgrupowano oddzielnie pod skrótową nazwą „brw”.

* * *

Przedstawione opracowanie jest pierwszą, ogólną informacją o dokumentach życia społecznego Polski Ludowej, archiwizowanych i przechowywanych w zbiorach Biblioteki Narodowej. Przebogate zbiory dżs-ów, choć niekompletne i niepełne, są w znacznym stopniu dostępne dla użytkowników Biblioteki, zwłaszcza dla badaczy.

ŚWIĘTO KWIDZYNIA

W niedzielę dnia 24 marca przypada I-sza rocznica objęcia władzy administracyjnej w m. Kwidzynie przez przedstawicieli Rządu R. P. W związku z tym zawiązał się Komitet Obchodu powyższej Rocznicy, który zwraca się do miejscowego społeczeństwa z apelem, aby w sobotę i niedzielę udekorowali domy flagami państwowymi, instytucje zaś przyozdobiły swe gmachy w sposób odświeżony.

Poza tym wszyscy mieszkańcy miasta i powiatu proszeni są o wzięcie gremialnego udziału w uroczystościach, a zwłaszcza w sobotnim capstrzyku i pochodzie niedzielnym i podkreślenia przez to, iż mimo niedoli powojennej, wydarzenia narodowe obchodzą żywo wszystkich obywateli.

PROGRAM

Obchodu Pierwszej Rocznicy Ustanow. Polskiej Władzy Adm. w m. Kwidzynie

Sobota, dnia 23-go marca 1946 r.

godz. 18,30 Zbiórka delegatów Partii Politycznych, Milicji Obywatelskiej, Straży Ochrony Kolei, Straży Ogniowej, Organizacji młodzieżowych i t. p. na ulicy Braterstwa Narodów (przed gmachem Zarządu Miejskiego).

godz. 19,00 Wymarsz przy dźwiękach orkiestry uformowanego pochodu na Plac Zwycięstwa.

godz. 19,15 Przemówienie ob. Weiss, redaktora „Głosu Pomorza” przy grobach poległych bohaterów. Złożenie wienca. Jednominutowa cisza dla oddania hołdu poległym. Po capstrzyku pochód wraca na ulicę Braterstwa Narodów.

godz. 20,00 Koncert orkiestry w Teatrze Miejskim pod batutą ob. Kawinskiego.

Niedziela, dnia 24-go marca 1946 r.

godz. 9,20 Zbiórka Partii Politycznych, M. O., S. O. K-u, Straży Ogniowej, organizacji młodzieżowych, szkół itp. na Placu Zwycięstwa.

godz. 10,00 Msza polowa na Placu Zwycięstwa.

godz. 11,00 Po nabożeństwie defilada i przemarsz pochodu przez miasto. Przemówienia przedstawicieli Władz i Społeczeństwa z trybuny na Placu Zwycięstwa.

godz. 18,00 Uroczysta Akademia w sali Teatru Miejskiego. Wstęp na Akademii bezpłatny.

Poniedziałek, dnia 25-go marca 1946 r.

godz. 18,00 Powrót uroczystej Akademii dla szkół i reszty społeczeństwa. Wstęp bezpłatny.

KOMITET

Obchodu Pierwszej Rocznicy Ustanowienia Polskiej Władzy

**W dniu 15-go kwietnia o godz. 18-tej
odbędzie się w sali Teatru Miejskiego**

AKADEMIA

*W związku z przypadająca
3-cia rocznica powstania I. Dywizji
im. Tadeusza Kościuszki w Z S R R*

PROGRAM:

1. Zagajenie
2. Przemówienie i deklamacja
3. Powtórzenie przedstawienia pod tytułem:

„PANNA REKRUTEM“

w trzech aktach, odegra zespół artystyczny Milicji Obywatelskiej.

✓ Spoleczenstwo Kwidzynia uprasza sie o jak najliczniejszy udział

Wstęp: Wolne datki na pomoce naukowe, dla
uczacej sie młodziezy miasta Kwidzynia

Komitet Organizacyjny

Stwierdzenie 194/151
Miliony naszych braci ginęło
z okrzykiem: **NIE ZGINEŁA!**

3 Tak
— nigdy nie zginie!

EKM

Druk „Grafia” 564 W-02350

Nr. W-02350
Zezwala się

na rozgłoszenie

W. U. K. P. *Ja*

Stronnictwo Demokratyczne

21/6

Żołnierze, partyzanci, byli więźniowie obozów koncentracyjnych i inwalidzi wojenni

woj. białostockiego

Referendum

W dniu 19 b.m. odbędą się wybory do Sejmiku, których wynik zadecyduje na długie lata o linii rozwojowej naszego kraju, a nawet o przyszłości całej Ojczyzny.

Obóz demokratyczny skupia w swych szeregach wszystkich tych, którzy zdają sobie jasno sprawę, że Niepodległość Polski ugruntować może tylko ustrój naprawdę demokratyczny oparty o wielkie reformy społeczne jak Reforma Rolna upaństwowienie wielkiego przemysłu, jak zapewnienie współdziału ludności pracującej wsi i miast w decydowaniu o losach państwa.

W zrozumieniu doniosłości chwili wzywamy wszystkich naszych członków by pomni poniesionych przez siebie ofiar krwi i życia nie zmarnowali dotychczasowego swego dorobku i współdziałali jak najgoręcej z Blokiem Demokratycznym.

głosując na listę wyborczą Nr. 3

zwycięstwo której stanowi jedyną gwarancję Niepodległości i Suwerenności Polski oraz jej rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturalnego.

**Związek Uczestników Walki Zbrojnej
o Niepodległość i Demokrację
Zarząd Woj. w Białymstoku**

**Związek Byłych Więźniów Politycznych
Zarząd Woj. w Białymstoku**

**Związek Inwalidów Wojennych
Zarząd Woj. w Białymstoku**

WYSTAWA ZIEM ODZYSKANYCH we Wrocławiu Lipiec – wrzesień 1948

Wystawa Ziem Odzyskanych składa się z trzech części:

- A – Wystawy Problemowej
- B – Wystawy Społeczno-Gospodarczej
- C – Miasta Wrocławia, stanowiącej jej tło.

Kierunek zwiedzania na Wystawie Problemowej prowadzi z głównego dziedzińca Wystawy do Pawilonu Czterech Kopuł, skąd poprzez Pawilon Wyżywienia i Rolnictwa, mostkiem do Pawilonu Przemysłowego, poprzez teren otwarty Pawilonu Przemysłowego i dziedzińcem do kularów Hali Ludowej, gdzie znajduje się Wystawa Historyczna i ostatni dział problemowy „Człowiek na Ziemiach Odzyskanych”. Po zwiedzeniu Wystawy Problemowej przechodzimy mostami ponad ulicą Wróblewskiego na teren Wystawy Społeczno - Gospodarczej (teren „B”).

Wystawa Ziem Odzyskanych jest ilustracją pracy milionów Polaków, którzy powrócili nad Odrę i Nysę lub którzy przetrwali na ziemi swych praocjów. Jest pomnikiem jednego z największych pokojowych dzieł naszej historii. Jest również dokumentem mówiącym światu, że byliśmy tu, jesteśmy i pozostaniemy.

Na wielkie dzieło Wystawy Ziem Odzyskanych złożyła się praca ludzi, którzy przygotowali jej podstawowe założenia programowe, praca artystów, którzy w formach plastycznych przedstawili główne prawdy o Ziemiach Odzyskanych, wysiłek móżgów i mięśni robotników budowlanych, techników i inżynierów. Przede wszystkim jest to jednak dzieło milionów robotników, rolników i inteligencji pracującej, którzy zagospodarowali te Ziemie.

Przez trzy lata naród polski pracował nad odbudową i zagospodarowaniem Ziem Odzyskanych. Składaliśmy nasz grosz na Premię Pożyczkę Odbudowy Kraju i na Daninę Narodową. Wystawa Ziem Odzyskanych stwierdza faktami i cyframi, że wysiłek ten nie poszedł na marne.

1950 0 103 39

III 4
1951

PROCES

organizacji dywersyjno-szpiegowskiej działającej w Wojsku Polskim

KONSPEKT PRZEMÓWIENIA NA MASÓWKACH

Uwaga całego kraju zwrócona jest na proces toczący się w Warszawie przed Najwyższym Sądem Wojskowym — proces kierowników spiskowej szpiegowsko-dywersyjnej roboty w Wojsku Polskim.

Przebieg tego procesu roztoczył przed nami obraz wstrząsający sumieniem każdego uczciwego Polaka, obraz haniebnego zdrady na rzecz najgorszych wrogów Polski, obraz zbrodniczej roboty przeciwko naszemu Wojsku, przeciwko naszemu państwu, przeciwko władzy ludowej i niepodległości kraju.

Proces pokazał całą Polskę, jak Tatar, Kirchmayer i ich wspólnicy — wszystko ludzie powiązani ze zwyrodniałą obszarniczo-kapitalistyczną emigracją londyńską — poszli na służbę amerykańskiego i angielskiego wywiadu, jak wkradli się do naszego Wojska, jak sprzedawali za judaszowe dolary tajemnice wojskowe ambasadom i agentom imperialistów, jak chyttrze wspierali bandy podziemne, Mikołajczyka, prawicowców w PPS, jak po tym postawili na prawicowców z grupy Gomułki w PPR jak wg ich własnych zeznań wspólnie ze Szychalskim szykowali podły spisek przeciw własnej Ojczyźnie.

Czego chcieli ta szajka odszczepieńców i obcych agentów?

Chcieli obalić to wszystko, co naród polski kosztem tak wielkich ofiar zdobył, wywalczył, zbudował dla siebie.

Chcieli przywrócić przegniłą władzę obszarników i kapitalistów nad Polską.

Chcieli Polskę pchnąć w przepaść nowej katastrofy, naród wystawić na nowe cierpienia, a kraj nasz zamienić w bezkarnie rabowaną kolonię imperialistów.

Gdy masy ludowe Polski z takim poświęceniem w powszechnym wysiłku odbudowywały zniszczony barbarzyńsko kraj, gdy klasa robotnicza, chłopci i inteligencja pracująca dawała z siebie wszystko, by dźwignąć z ruiny przemysł i rolnictwo, zagospodarować Ziemię Odzyskaną, odbudować naszą stolicę — nędzna garstka sprzedawczyków na usługach wrogów Polski — knuła skrycie spiski, szpiegowała i szykowała się do zadania ciosu w plecy naszemu państwu, naszemu Wojsku otoczonemu miłością narodu.

Na kogo stawiała ta garstka szpiegów i dywersantów? Na co liczyli?

Liczyli na nową wojnę. Stawiali na anglosaskich polityków, na tych, co odbudowują dziś hitlerowski Wehrmacht, na tych, co szczerzą w Niemczech Zachodnich przeciw Polsce i naszym granicom, na tych, których jak sól w oku gryzą nasze zwycięstwa w budowie silnej i niepodległej Polski Ludowej.

IX. 1951

Władza ludowa potrafiła i tym razem w zarodku zdusić knowania wrogów narodu.

Zbrodniczy spisek wraz z całą siatką szpiegowską został wykryty, zde-maskowany przed całym narodem.

Zdraycy stoją przed sądem, przed sądem narodu i nie ujdą przed karzącym mieczem sprawiedliwości.

Jest to ostrzeżenie dla wrogów ludu, którzy ośmielają się podnieść rękę przeciw interesom narodu, przeciw jego wolności i bezpieczeństwu.

Rozgromienie tej bandy, to także dotkliwy cios w ich mocodawców, w imperialistycznych wrogów Polski.

Rozgromienie bandy szpiegów i dywersantów — to dowód siły i czujności naszego Państwa Ludowego — to dowód, że polityka nasza jest słuszną, że czujne i przewidujące kierownictwo Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej zapewnia naszej Ojczyźnie bezpieczeństwo wobec wszelkich knowań wrogów Polski.

My wszyscy i cały lud pracujący Polski z największą pogardą i potępieniem patrzymy na wyrzutek, którzy dopuścili się tak haniebną zdradę. Żaden uczciwy Polak nie udzieliłby im swego poparcia i dlatego musieli przegrać i dlatego tak sromotnie przegrali.

Proces Tatała, Kirchmayera i współników wykazał, że robota dywersyjno - szpiegowskich grup — choćby była najbardziej chytrą i przebiegłą — jest tylko bezsilną próbą powstrzymania naszego narodu, który odnalazł swą drogę i twardo idzie po niej ku socjalizmowi.

Nie nie zdoła powstrzymać rwącego potoku naszego budownictwa — budownictwa pomyślności i siły Polski ludu pracującego.

Rozprawa przeciwko grupie szpiegów i dywersantów w naszym wojsku przypomina nam jeszcze raz, że wróg nie śpi, że imperialiści chwytają się najbardziej zbrodniczych i przebiegłych sposobów, aby poderwać nasze budownictwo i osłabić Polskę.

Bądźmy czujni i nieublagani dla zdrajców, szpiegów i szkodników, dla wrogów godzących w naszą wolność, w naszą pracę pokojową, w naszą jasną przyszłość.

Nasz Rząd Ludowy otworzył drogi życia i pracy dla wszystkich uczciwych obywateli. Prezydent Bierut powiedział, że władza ludowa jest pełną wyrozumiałości i życzliwości dla tych, którzy w przeszłości błędzili i fałszywie myśleli, a dziś chcą z całym oddaniem służyć narodowi i oddać swe siły dla umocnienia Ojczyzny.

Ale władza nasza — władza ludu pracującego potrafi równocześnie zdusić każdą próbę wrogów ludu i zdrajców narodu, wymierzoną przeciwko naszemu państwu, przeciw naszej niepodległości i przeciw naszemu budownictwu.

Naszą odpowiedzią na haniebne usiłowania szajki zdrajców i wrogów Polski Ludowej będzie zwiększenie naszych wysiłków, zacementowanie naszej jedności, aby jeszcze lepiej i szybciej wcielić w życie hasło walki o pokój i zwycięstwo Planu 6-letniego.

Łag 9.10.52

== VII. 1952

W sprawie uchwał Rządu dotyczących uporządkowania sytuacji rynkowej (Materiał dla agitatorów w mieście)

Rząd powziął 10 maja uchwałę, na mocy której zostaje wprowadzone zaopatrzenie bonowe na cukier i pewne gatunki cukierków. Równocześnie zostaje utrzymana wolna sprzedaż cukru i wszelkich wyrobów cukierniczych po cenach rynkowych.

Czym kierował się rząd ludowy przyjmując to postanowienie?

Wiadomo wszystkim, jak w ostatnich miesiącach przedstawiała się sytuacja z cukrem na rynku. Mimo, że państwo przeznaczyło do sprzedaży także ilości cukru, które przy równomiernym zaopatrzeniu ludności powinny były wystarczyć na pokrycie potrzeb zarówno miasta jak i wsi — odczuwano powszechnie brak cukru. Speculanci i paskarze, wyparci z handlu innymi artykułami, rzucili się na cukier szerząc sztuczną panikę, powodując masowy wykup. W kolejkach, w nielegalnym paskarskim handlu kilo cukru dochodziło do 20 zł. Run na cukier powodował, że każda ilość cukru, rzucona na rynek była natychmiast wykupywana ze szkodą dla ludzi pracy, którzy nie mieli często czasu i możliwości wystawiania w kolejkach. W rezultacie u spekulantów gromadziły się zapasy po kilkadziesiąt i więcej kilogramów, a wielu ludzi pracy odczuwało brak cukru na potrzeby domowe.

Czy należało się godzić z taką sytuacją, kiedy robotnik i pracownik nie miał możliwości zaopatrzyć regularnie siebie i rodzinę w cukier — artykuł pierwszej potrzeby? Nie. Dlatego rząd nasz postanowił wprowadzić na cukier zaopatrzenie bonowe, które gwarantuje każdemu pracownikowi i jego rodzinie możliwość zakupu po dotychczasowych cenach niezbędnej ilości cukru.

Normy sprzedaży cukru na bony są dość wysokie i dostosowane do potrzeb ludności. A więc pracownicy, korzystający dotąd z bonów mięsno-łuszczykowych kategorii I i II (we wszystkich strefach), czyli ogromna większość pracowników — 5/6, są uprawnieni do nabycia 1,5 kg cukru miesięcznie. Osoby korzystające z bonów kategorii III — 1 kg cukru miesięcznie. Członkowie rodzin dorośli otrzymują 1 kg cukru, zaś dzieci 1 1/2 kg, w tym 25 dkg cukierków. W ten sposób rodzina z czworga osób (pracownik, żona i dwoje dzieci) ma zapewniony zakup na bony po dotychczasowej cenie (zł 5,25) — 5 kg cukru i 1 1/2 kg cukierków na miesiąc.

1952.05.13

LISTOP 1969

KOMITET MIEJSKI
P. Z. P. R.
MIEJSKI SPOŁECZNY KOMITET
O. R. M. O.
W SOSNOWCU

Il
1968

Tow.

Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i Miejski Społeczny Komitet ORMO w Sosnowcu składają Wam Towarzyszu wyrazy uznania i serdecznego podziękowania za Wasz ofiarny trud i wysiłek, który włożyliście w zabezpieczenie porządku w czasie wydarzeń marcowych.

Sytuacja wewnętrzna w kraju wymagała bowiem od Was zaostrzenia czujności i maksymalnej mobilizacji dla ochrony zdobyczy socjalizmu.

Wysoko cenimy Was Towarzyszu za to, że swą postawą i czynem daliście dowody swego patriotyzmu — umiłowania i przywiązania do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i Ludowej Ojczyzny.

Jesteśmy przekonani, że w każdej sytuacji możemy na Was liczyć i że zawsze jak dotąd wykonacie każde zadanie jakie partia przed Wami postawi.

Tą drogą za Waszą ofiarność i postawę składamy Wam i Waszej Rodzinie serdeczne podziękowanie oraz życzenia wszelkiej pomyślności w pracy i życiu osobistym.

PRZEWODNICZĄCY
MIEJSKIEGO SPOŁECZNEGO KOMITETU
O. R. M. O.
W SOSNOWCU

I SEKRETARZ
KOMITETU MIEJSKIEGO POLSKIEJ ZJEDNOCZONEJ
PARTII ROBOTNICZEJ
W SOSNOWCU

(Łdz. Legomski)

(S. Gołębiowski)

Sosnowiec, marzec 1968 r.

Szg S-c zam. 1073 4 68 K-24 500 szt.

KOMISJA KULTURY RU SZSP AKADEMII MEDYCZNEJ
RADA KLUBU MEDYKÓW

mają zaszczyt zaprosić

na **IMPREZĘ**

odbywającą się w ramach

TYGODNIA KULTURY RADZIECKIEJ

w dniu 7 kwietnia 1976 roku o godz. 18.30 w Klubie Medyków.

PROGRAM IMPREZY

1. Grupa Krzysztofa Krawczyka w rosyjskim repertuarze ludowym
2. Wręczenie nagród Laureatom przez Jego Magnificencję Rektora AM
3. Koncert dla Laureatów Turnieju języka rosyjskiego
4. Projekcja filmu „Kalina Czerwona”
5. Spotkanie z Grupą Radziecką.

„Gryf” Hibnera 3, z. 796/76 n. 100. J-10

②

Do członków-sygnatariuszy deklaracji TKN

Komisja Programowa w składzie powołanym na zebraniu ogólnym TKn dnia 28 czerwca 1979 r., przesyła w załączeniu teksty dokumentów wydanych w imieniu Towarzystwa od czasu tegoż zebrania:

1. Informator TKN (rozprowadzony w październiku br.)
2. Oświadczenie z listopada br.
3. List do studentów i absolwentów wyższych uczelni Warszawy z listopada br.

Komisja Programowa

Warszawa, 12.XII.79 r. Towarzystwa Kursów Naukowych

Stefan Amsterdamski	Jerzy Jedlicki
Andrzej Geliński	Jan Kielanowski
Bronisław Geremek	Tadeusz Kowalik
Aldona Jawłowska (nieobecna)	Wojciech Ostrowski

„Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego pragnie i zamierza usunąć groźbę upadku państwa i utraty jego suwerenności, przyspieszyć wyjście z kryzysu, złagodzić trudności ciążące na warunkach życia ogółu obywateli.”

**Z PROKLAMACJI WOJSKOWEJ RADY
OCALENIA NARODOWEGO**

— MAR. 1982

UWAGA!

UWAGA!

W wypadkach nadzwyczajnych można użyć środki przymusu bezpośredniego, w tym chemiczne środki obezwładniające i urządzenia do miotania wody, a w przypadkach wyjątkowych gdy niebezpieczeństwa, zagrożenia lub zamachu nie można inaczej uniknąć - również broń palną

Z DEKRETU O STANIE WOJENNYM

GÓRNICY!

Kopalni „ZIEMOWIT“

ZAPRZESTAŃCIE

STRAJKU!

Negatywne zjawiska życia społeczno-gospodarczego są konsekwentnie likwidowane, dowodzi tego praktyka dnia codziennego.

Kierując się wytycznymi Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego, organa władzy bezlitośnie tępią biurokratów, ludzi nieporadnych i nieudolnych, nierobów i spekulantów.

Tak jak Wy Górnicy, całe społeczeństwo, żołnierze zdecydowani są kontynuować zasady socjalistycznej odnowy:

- przeprowadzić pełną reformę gospodarczą,
- ugruntować i utrwalić szacunek dla ludzkiej pracy, jej godności i sprawiedliwości.

Jedynym i nadrzędnym celem Polaków potwierdzonym przez decyzje Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego jest dobro naszej Ojczyzny.

Zdecydowani jesteśmy oczyścić do końca aparat administracyjny i gospodarczy z ludzi nieuczciwych i nieudolnych. Przykładnie ukarane zostaną osoby odpowiedzialne za doprowadzenie Polski do kryzysu i anarchii. Jesteśmy zdecydowani walczyć przeciwko wszelkiej maści kontrrewolucjonistom i prowokatorom.

Jesteśmy przeciwko anarchii gdyż jest ona zaprzeczeniem demokracji. Jesteśmy za ładem i spokojem, przeciwko wojnie domowej. Jesteśmy za szczęściem polskich rodzin.

Strajk — przeciw komu — o co, w czym interesie?

Skończcie z tym strajkiem!

Wyjedźcie na powierzchnię!

Oczekują Was żony, dzieci, rodziny.

WIESZ NA PEWNO, ŻE...

„Solidarność” działała zgodnie z następującymi zasadami:

- ograniczać się do paru rzeczy niezbędnych i kilku stereotypowych frazesów;
- ciągle powtarzanie doprowadzi w końcu do wbiać jakieś idei w pamięć tłumu;
- w wielkim kłamstwie zawsze jest pewien element wiarygodności, albowiem szerokie masy narodu w głębi emocjonalnej sfery swej natury wstydziłyby się posługiwać wielkim kłamstwem. Taka nieprawda nigdy im by nie przyszła na myśl i nie uwierzą, że ktoś miałby czelność haniebnie przekreślać prawdę;
- najbardziej bezczelne kłamstwo zawsze zostawia ślad, nawet gdyby je przygwożdżono;
- jednoznaczna postawa wobec każdego problemu. Kiedy ludzie zobaczą bezkompromisowy atak, zawsze przyjmą to za dowód, że racja leży po stronie atakującego;
- celem masówek i demonstracji jest wywołanie wrażenia siły, przynależności do ruchu, który musi doprowadzić do sukcesu;
- szczególną uwagę zwracać na organizowanie bojówek. Nie powstrzymywać się od gwałtu i starać się takim wydarzeniom nadać jak najwięcej rozgłosu. W ten sposób ludzie zmuszeni są zwrócić uwagę i nawet wbrew ich woli wywiera to na nich wrażenie.

Autorem tych zasad nie jest żaden spec z kierownictwa Solidarności. WYMYŚLIŁ JE ADOLF HITLER.

(Patrz: A. BULLOCK, HITLER –
STUDIUM TYRANII, Czerwiec 1969,
Ss. 60–82)

**~~Solidarność~~ TYLKO JE STOSOWAŁA
JAK DŁUGO MOGLIŚMY TO TOLEROWAĆ?**

**Instynkt samo zachowawczy narodu
musi dojść do głosu.
Awanturnikom trzeba skrepować ręce
zanim wtrącą Ojczyznę w otchłań bratobójczej walki**

gen. armii W. Jaruzelski

200 1000 1000 1000